

**БАБА-ПОВИТУХА У СЕЛЯНСЬКОМУ ЖИТТІ
ГАЛИЦЬКОЇ ВОЛИНИ У ХІХ – ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХХ ст.**

(За матеріалами зі с. Синькова та присілка
Діброви Радохівського району)

Серед великої кількості звичаїв та обрядів українців важливе місце посідають ті, які пов'язані з народженням дитини. Згідно з народними віруваннями, їх дотримання є необхідною передумовою успішного народження, здоров'я і благополуччя матері та дитини.

У родопомічних обрядах особливе місце займала баба-повитуха, котра приймала пологи, проводила “очищення” породіллі, брала участь у виборі імені немовляти, відіграла головну роль (разом із кумами) при урочистому святкуванні народження дитини. У спеціальних обрядових піснях, які виконували на хрестинах, не тільки возвеличувалися немовля та його батьки, а й висловлювалася подяка повитусі. Саме від її знань та вміння часто залежали успішні роди, життя і здоров'я матері та дитини.

Деякі елементи родильної обрядовості, пов'язані з бабами-повитухами, вже були об'єктом дослідження українських учених. Найповніше вони викладені у працях Марка Грушевського¹ та Наталії Гаврилук². Певне наукове зацікавлення викликають публікації Стефанії Гвоздевич³, а також стаття Олени Боряк⁴, у якій авторка докладно проаналізувала акушерські знання та вміння сільських родопомічниць. На жаль, у наявній науковій літературі поки що відсутні дані стосовно їх професійного рівня (самоуки і професіонали), віку, кількості в селах у певні історичні періоди, родинних зв'язків із породіллями тощо.

Основним джерелом пропонованого дослідження послужили метричні книги Синьківської греко-католицької парафії⁵, які велися при місцевій церкві Покрови

¹ *Грушевський М.* Дитина в звичаях і віруваннях українського народу: Матеріали з полудневої Київщини / Упоряд., передмова і вст. стаття З. Кузелі // Матеріали до українсько-руської етнології. Львів, 1906. Т. 8.

² *Гаврилук Н. К.* Картографирование явлений духовной культуры (по материалам родильной обрядности украинцев). Киев, 1981.

³ *Гвоздевич С.* Вода і вогонь у родильній обрядовості українців ХІХ – поч. ХХ ст. // Народознавчі Зошити. Львів, 1995. № 1. С. 34–35; *Ї ж.* Семіотика рослин у родильній обрядовості українців // Народознавчі Зошити. 2001. № 3. С. 649–651; *Ї ж.* До питання етногенезу у родильній обрядовості українців (на матеріалі карпатського регіону) // Народознавчі Зошити. 2000. № 5. С. 833–841.

⁴ *Боряк О.* Сільська баба-повитуха в статусі родопомічниці (Нові матеріали з історії народного акушерства в Україні) // Вісник Львівського університету: Серія історична. Львів, 2000. Вип. 35–36. С. 441–455.

⁵ Оригінали та копії метричних книг Синьківської греко-католицької парафії зберігаються у таких установах: Центральний державний історичний архів України у Львові (далі – ЦДА України

Пресвятої Богородиці. Вони містять відомості про греко-католицьке населення Синькова та присілка Діброви⁶, який належав до Синьківської парафії. Інформацію про римо-католиків, котрі тут проживали, було почерпнуто з метричних книг, які велися при Радехівському костелі⁷. Водночас поряд із записами про представників римо-католицького обряду з багатьох сіл теперішнього Радехівського району у цих книгах є дані й про мешканців Синькова та присілка Діброви.

Записи про народження дітей у місцевого німецького населення, яке належало до різних протестантських течій, містяться у греко-католицьких та у римо-католицьких метричних книгах, причому у графі “релігія” священник зазначав релігійну приналежність немовляти і його батьків. На жаль, нам не вдалося встановити місця реєстрації народження, одруження та смерті синьківських євреїв. У Центральному державному історичному архіві України у м. Львові збереглася метрична книга, яку вели при Радехівській синагозі у 1832–1860 рр.⁸, але у ній наявні відомості лише про народження дітей у м. Радехові, причому ім'я баби-повитухи почали записувати тільки з 1853 р. Згідно з цими записами, повитухами єврейських немовлят були виключно єврейські жінки. Проте можна припустити, що у селах, де було мало євреїв, траплялися випадки, коли місцеві баби-повитухи приймали пологи і в їхніх жінок. Про такі випадки згадує у своїй статті Петро Шекерик-Доників, причому він зауважує: “Хоть до жидивки[,] кажут[,] гріх ити бабити, але ек треба, то си муси”⁹.

Потрібно відразу зазначити, що отримані у результаті дослідження статистичні дані є неповними, оскільки частина метричних книг не збереглася. Незважаючи на це, нам вдалося виявити основні процеси та закономірності, пов'язані з діяльністю родопомічниць галицької частини історико-етнографічної Волині.

Зібраний польовий етнографічний матеріал засвідчує, що у Синькові та Діброві селяни називали повитух по-різному: “баба”, “баба-пуповиця”, “баба-пупорізка”,

у м. Львові), ф. 201 (Греко-католицька Митрополича консисторія), оп. 4 а, спр. 5067, 5068; Архів відділення реєстрації актів цивільного стану Радехівського районного управління юстиції (далі – АВ РАЦС Радехівського РУЮ), спр. 84; “Музей рідного села” при Синьківській загальноосвітній школі I-III ступенів (без нумерації справ).

⁶ За переписом населення 1890 р., у с. Синькові проживало 398 греко-католиків, 83 латинники, 18 іудеїв та 9 представників інших віросповідань (німців), у присілку Діброві – 63 греко-католики, 31 римо-католик і 14 іудеїв. Отже, тут проживали представники чотирьох національностей: українці, поляки, євреї та німці (*Миколаєвич Я.* Опис географічно-статистичний повіта Камянецького. Львів, 1894. С. 32; *Костюк Г.* Історія села Синьків. Львів, 2000. С. 25–26).

⁷ Копії метричних книг Радехівського римо-католицького костелу зберігаються у таких установах: ЦДІА України у м. Львові, ф. 618 (Римо-католицька Митрополича консисторія, м. Львів), оп. 2, спр. 430–437, 2553, 2554; АВ РАЦС Радехівського РУЮ, спр. 1, 2.

⁸ ЦДІА України у м. Львові. ф. 701 (Правління єврейської релігійної громади), оп. 1, спр. 295.

⁹ *Шекерик-Доників П.* Родини і хрестини на Гуцульщині (В селі Головах і Краснолі, Косівського пов.) // Матеріали до української етнології. Львів, 1918. Т. 18. С. 98.

“відбірна баба” (бо вона “відбирала” дітей, тобто приймала пологи)¹⁰. Водночас тут не побутували терміни “повитуха” чи “хресна баба”.

У метричних книгах спеціальна графа для запису імені баби-повитухи відсутня, у зв'язку з чим відомості про неї вміщували переважно під іменем немовляти. Правда, точна дата початку подачі інформації про баб-повитух нам невідома. Найстарші ж греко-католицькі метричні книги народжень Синьківської парафії (точніше, їх копії), які дійшли до нас, містять відповідні відомості лише з 1835 р. У цих книгах вже наявна інформація про пупорізок, котрі приймали немовлят. Щоб прояснити це питання, автор використав греко-католицькі метричні книги з інших населених пунктів сучасного Радехівського району. Зокрема, це оригінали метричних книг народжень, які велися при церкві Вознесіння Христового у с. Пиратині та при церкві св. Миколая у м. Радехові. У греко-католицькій метричній книзі зі с. Пиратина, яку завели у 1810 р., ім'я баби-повитухи вперше подали у 1820 р. Протягом перших п'яти років такі записи є лише спорадичними, постійними вони стали з 1826 р.¹¹ Метричну книгу народжень у Радехівській церкві завели у 1812 р. Перший запис про відбірну бабу у ній наявний з 1820 р., однак ще протягом декількох наступних років такі записи були поодинокими¹². У римо-католицьких метричних книгах Радехівського костелу, найдавніші копії яких збереглися з 1817 р., перша інформація про пупорізок датується початком 1820-х рр.¹³ Отже, підведемо деякі підсумки: по-перше, в усіх згаданих вище випадках імена повитух у метричних книгах народжень почали записувати приблизно з 1820 р.; по-друге, протягом декількох перших років такі записи були спорадичними. Припускаємо, що й у греко-католицькій метричній книзі Синьківської парафії (у першій метричній книзі народжень, яку завів о. В. Челіковський десь у 1785 р. і яка не збереглася) інформацію про баб-повитух почали вказувати також приблизно з 1820 р. або трохи пізніше. Можливо, священники почали записувати імена повитух у метричних книгах, отримавши відповідне доручення від церковної чи австрійської державної влади.

Оскільки у першій половині XIX ст. церковні метричні книги велися польською мовою, то біля імені баби-повитухи священник писав словосполучення “Baba nie aprobowana” (“Баба не перевірена”). Для підтвердження сказаного наведемо декілька найпоширеніших форм запису: “Baba Maria Nakonieczna nie aprobowana” (1836 р.) (“Баба Марія Наконечна не апробована”)¹⁴; “Baba Tatiana Michała

¹⁰ Зап. 07. 03. 2005 р. у с. Синьків Радехівського р-ну Львівської обл. від Тарнової Євгенії Іванівни, 1928 р. народж. (народилась у с. Куликів Радехівського р-ну Львівської обл., дівоче прізвище Шостак); Шостака Василя Івановича, 1935 р. народж. (народився у с. Куликові); Шостак Ганни Франкіяни, 1936 р. народж. (народилась у с. Ямне Кам'яно-Бузького р-ну Львівської обл., дівоче прізвище Грек); Гуменюк Ганни Олексіївни, 1929 р. народж. (дівоче прізвище Яцишин).

¹¹ ЦДІА України у м. Львові, ф. 201, оп. 4 а, спр. 4746.

¹² Там само.

¹³ Там само. Ф. 618, оп. 2, спр. 430.

¹⁴ Там само. Ф. 201, оп. 4 а, спр. 5067, арк. 8.

Petryka Żona nie aprobowa[na] № 10” (1839 р.) (“Баба Тетяна[,] дружина Михайла Петрика[,] не апробована[,] № (будинку. – *I. Г.*) 10”)¹⁵; “Baba Anna Żona Piotra Kostiukowego z Peratyna nie aprobowana” (1844 р.) (“Баба Анна[,] дружина Петра Костюкового з Ператина[,] не апробована”)¹⁶; “Baba Tatiana Jakóbcuszyha wdowa nie aprob[owana] № 12” (1842 р.) (“Баба Тетяна Якубцичиха[,] вдова[,] не апробована[,] № (будинку. – *I. Г.*) 12”)¹⁷. Кількість інформації, яка подана про ту чи іншу повитуху, у цих записах є різною навіть протягом одного року. В одних випадках вказані лише її ім’я та прізвище, в інших – ім’я її чоловіка або те, що вона є вдовою такого-то селянина, а також назва села, в якому вона проживає (якщо це була не місцева повитуха) та номер її будинку. В одному випадку священник зробив такий запис: “Odbarała dziecie Tatiana Jakóbcuszyha wdowa” (1835 р.) (“Відбирала дитя Тетяна Якубцичиха[,] вдова”)¹⁸.

Зі середини ХІХ ст. метричні книги при Синьківській церкві почали вести латинською мовою, тому парох біля імені баби-повитухи писав словосполучення “obstetrix (non) approbata” (“повитуха (не) перевірена”). Зі середини 1840-х рр. до кінця 1850-х рр. форма запису інформації про пупорізку була короткою: “Obstetrix n[on] approbata Parasceve Senczuk” (1857 р.) (“Повитуха не апробована Параскевія Сеньчук”)¹⁹. У 1858–1875 рр. священник подає ще інформацію про назву населеного пункту, якщо повитуха не місцева, та номер будинку, в якому вона проживає, а також про те, що та чи інша “відбірна баба” є вдовою: “Obstetrix n[on] approbata Maria Kondratiuk vidua e № 11” (1858 р.) (“Повитуха не апробована Марія Кондратиук[,] вдова[,] № (будинку. – *I. Г.*) 11”)²⁰; “Obstetrix n[on] approbata Tatiana Karpiuk vidua e Wolica Barylowa № 8” (1858 р.) (“Повитуха не апробована Тетяна Карп’юк[,] вдова з Волиці Барилівської[,] № (будинку. – *I. Г.*) 8”)²¹. З 1876 р. форма запису знову стає короткою: “Obstetrix non approbata Pellagie Szeremeta” (1876 р.) (“Повитуха не апробована Пелагея Шеремета”)²². 8 серпня 1891 р. вперше запис зроблено українською мовою. Тоді зареєстрували народження Ірини – дочки місцевого пароха, українського патріота о. Аполона Крохмалюка. Священник під іменем новонародженої дитини записав: “Баба Елена Лукашукъ зъ Синькова”²³. Проте всі наступні записи й надалі велися латиною.

Після листопадового чину у м. Львові (1918 р.) записи у церковних метричних книгах почали вести українською мовою. Відтоді ж священник робив запис про народження немовляти біля імені відбірної баби: “Баба повитуха не испитувана

¹⁵ ЦДІА України у м. Львові, ф. 201, оп. 4 а, спр. 5067, арк. 21.

¹⁶ Там само. Арк. 33.

¹⁷ Там само.

¹⁸ Там само. Арк. 3 зв.

¹⁹ Там само. Спр. 5068, арк. 53.

²⁰ Там само. Арк. 58.

²¹ Там само.

²² АВ РАЦС Радехівського РУЮ, спр. 84, арк. 18.

²³ Там само. Арк. 49.

(іспітувана)” або “Баба повитуха”. Форма запису цієї інформації була короткою: “Баба пов[итуха] Тацька Новосад” (1918 р.)²⁴; “Баба повит[уха] не ісп[ітувана] Теофіля Загурска” (1918 р.)²⁵. У міжвоєнний період дані книги велися поперемінно то латинською, то українською мовами.

У римо-католицьких метричних книгах, які весь час велися латиною (лише прізвища поляків часто записувалися літерами польської абетки), біля імені повитухи священник вписував лише одне слово “obstetrix”, інколи – “approbata” чи “non approbata”. Протягом усього досліджуваного періоду у цих книгах зберігалася коротка форма запису інформації про бабу-повитуху: “Obs[tetrix] Teodora Petryk” (1870 р.) (“Повитуха Теодора Петрик”)²⁶; “Obs[tetrix] Josepha Humeniuk approbata” (1873 р.) (“Повитуха Юзефа Гуменюк апробована”)²⁷. Якщо ж вона була з іншого населеного пункту, то ще вказували його назву: “Obs[tetrix] Josepha Radkiewicz approbata e Radziehow” (1873 р.) (“Повитуха Юзефа Радкевич апробована з Радехова”)²⁸.

Під час пологів породіллі майже завжди допомагала баба-повитуха. За весь досліджуваний період у Синькові та Діброві, за неповними даними, народилося щонайменше 2 030 немовлят, із них лише один раз без допомоги повитухи. Принаймні у метричних книгах тільки одного разу священник зробив відповідний запис (“absque obstetrice”)²⁹. Однак у цих книгах трапляються випадки, коли біля імені немовляти взагалі відсутня інформація про відбірну бабу або фігурує лише одне слово – “obstetrix”. Це дає підстави припустити, що у подібних ситуаціях жінки народжували без допомоги пупорізок або з певних причин їх імена не зазначалися зовсім. Як відомо, жінка народжує незалежно від того, чи під час пологів зможе хто-небудь надати їй допомогу, чи ні³⁰. Згідно з польовим етнографічним матеріалом, випадки, коли породілля приводила на світ немовля без допомоги повитухи (скажімо, у полі, лісі чи навіть у хаті) були в минулому непоодинокими. Тоді повитусі залишалося лише зав’язати дитині пуповину та провести обряд першої купелі³¹. Про подібні випадки згадували й інші дослідники: “Бабу-повитуху селянки рідко кличуть дні за два до родів, переважно біжать по бабу у момент хвороби, так що часто баба приходиться, коли дитина благополучно народилася. Буває, що дитина майже без хвороб народжується у полі, під час жнив, і породілля її сама у пеленці приносить додому”³². Всі повитухи, котрі

²⁴ АВ РАЦС Радехівського РУЮ, спр. 84, арк. 122.

²⁵ Там само. Арк. 123.

²⁶ ЦДІА України у м. Львові, ф. 618, оп. 2, спр. 2553, арк. 47.

²⁷ Там само. Арк. 65.

²⁸ Там само.

²⁹ АВ РАЦС Радехівського РУЮ, спр. 84, арк. 110.

³⁰ Боряк О. Сільська баба-повитуха... С. 443.

³¹ Зап. 07. 03. 2005 р. у с. Синьків Радехівського р-ну Львівської обл. від Тарнової Євгенії Іванівни, 1928 р. народж.

³² Ящуржынский Х. Поверья и обрядности родин и крестин // Киевская старина. Киев, 1893. Т. 42. Июль. С. 75.

приймали пологи у жінок на досліджуваній території у ХІХ – першій половині ХХ ст., згідно зі записами у метричних книгах, поділялися на “апробованих” (пол. “baba aprobowana”; лат. “obstetrix approbata” – “схвалена”, “підтверджена”; укр. “баба-повитуха испитувана”) і “не апробованих” (пол. “baba nie aprobowana”; лат. “obstetrix non approbata”; укр. “баба повитуха не испитувана”). “Апробованими” вважалися ті з них, котрі закінчили спеціальні курси з акушерства, “не апробованими” – ті, котрі були самоуками або переймали досвід в інших сільських повитух. До речі, Олександр Малинка називає останніх саме “бабами-самоучками”³³. Надання ж допомоги породіллі професійно підготовленою акушеркою впроваджувалося в українських селах дуже повільно. Відомо, що протягом 1860–1870 рр. уряд Російської імперії робив декілька спроб спеціально підготувати “корпус” сільських акушерок, щоб усунути від родопомічної діяльності традиційних бабів-повитух. Для втілення цього проекту в життя навіть створили мережу спеціальних курсів у великих містах України. На ці курси залучали переважно сільських дівчат з перспективою на те, що після закінчення навчання вони повернуться у рідні села. Однак ці сподівання не справдилися. Статистичні дані засвідчують, що проект майже зазнав невдачі, адже на зламі ХІХ-ХХ ст. у сільській місцевості лише 2 % пологів прийняли акушерки. Серед головних причин невдачі цього проекту вважалася неспроможність “новоспечених” акушерок “конкурувати” з “бабою”³⁴. Схожа ситуація була і на західноукраїнських землях, які перебували у складі Австро-Угорщини: “Галичина представляєть ся ще гірше, як Україна, а про гірські околиці нема що й згадувати”³⁵. “Наші люде дуже ворожо и ни довірчево видносет си до егземинованих акушерок. Давно ніхто про ні суда в нас ни чював и їх ни видав, самі гуцулки були собі за вкушерок. Нидавно вже видало староство в Косові до усих громадий розпоріжіне, иким си наказує громадам уважети, шоби гуцулки ни брали діти, а шоби кожда громада ухвалила пенцію на вчені кушерки, иких староство понаименоувало нашим громадам. Шандарі взели си дуже остро до тих гуцулских бабий, котрі брали діти. Тегали їх по судах и наложували на ні високі кари, а навіть арештом карали. Та се розпорежіне старости здибало си з великим опором всеї гуцулскої людности. Проти него повстали всі села”³⁶ – зазначив П. Шекерик-Доників. Таке ставлення до професійних акушерок дозволяє припустити, що, на відміну від бабів-самоучок, вони не дотримувалися усталених народних ритуальних дій, з якими люди пов’язували здоров’я, благополуччя, життя породіллі та немовляти загалом. Тому, мабуть, саме з цієї причини селяни боялися запрошувати професійних акушерок, у зв’язку з чим останнім було дуже важко

³³ Малинка А. Родины и крестины (материал собран в м. Мрине, Нежинского уезда) // Киевская старина. 1898. Т. 61. Май. С. 257.

³⁴ Боряк О. Сільська баба-повитуха... С. 442–443.

³⁵ Г[рушевський] М. Дитина в звичаях... С. 15.

³⁶ Шекерик-Доників П. Родины і хрестини... С. 97.

витіснити традиційних бабів-повитух. За національністю “апробовані” родопомічниці були на досліджуваній території переважно польками. Порівняно з “не апробованими” бабами, вони становили значну меншість і проживали у містах та містечках. Спорадично їх можна було зустріти і серед сільських мешканців. Від традиційних бабів-повитух професійні акушерки відрізнялися ще й тим, що виконувати свої функції вони починали в дуже молодому віці.

За весь досліджуваний період у Синькові була лише одна “апробована” повитуха – Юзефа Гуменюк (дівооче прізвище Скоморовська), котра прибула у село разом зі своєю родиною і тут вийшла заміж за українця Семена Гуменюка³⁷. На відміну від інших сільських пупорізок, вона почала приймати пологи в досить молодому віці (приблизно 21 рік) і займалася цим “ремеслом” тільки протягом семи років – у 1872–1878 рр. За цей період Ю. Гуменюк прийняла 42 немовлят, серед яких було одне мертвонароджене та п’ятеро немовлят померло протягом першого року життя. На жаль, нам не відомо, де вона проходила навчання. Однак від самого початку її діяльності як родопомічниці священник біля її імені постійно зазначав словосполучення “*obstetrix approbata*”.

Ю. Гуменюк і сама народжувала дітей. Протягом перших двох місяців власної вагітності вона ще допомагала породіллям, а 14 червня 1875 р. народила дочку Єву. Пологи у неї приймала місцева повитуха Олена Коханська. Правда, немовля народилося кволим і мати сама охрестила його, але того ж дня воно померло³⁸. Причиною того, що Ю. Гуменюк приймала пологи лише протягом семи років, була, ймовірно, її передчасна смерть.

Траплялися випадки, коли заможніші батьки не довіряли місцевим бабам-самоучкам і запрошували більш кваліфікованих повитух із міста або зі сусідніх сіл. Наприклад, у 1909 р. вчитель Синьківської школи Юліан Грицак запросив акушерку Марію Гелгер з м. Радехова, щоб вона прийняла пологи у його дружини Анни³⁹. Першою “апробованою” повитухою, котра приймала пологи у синьківських жінок, була Франциска Кошаковська з містечка Лопатина. У 1860 р. та 1862 р. вона двічі допомагала народжувати Марії Давидович – дружині місцевого пароха Юліана⁴⁰. Загалом, за досліджуваний період тут трапилося 29 випадків, коли пологи приймали чужі професійні родопомічниці, причому найчастіше у сім’ях священників, вчителів та заможних селян.

Де ж кожна сільська “не апробована” повитуха навчалася бабувати? М. Грушевський на це запитання відповідає досить однозначно – “Ніде! Навіть одна одній не хоче навчать. Кожна з них була колись молодницею, жінкою, і бачила, що з нею робили баби, як вона водила дітей і як обертались коло її”⁴¹. І все ж,

³⁷ ЦДІА України у м. Львові, ф. 618, оп. 2, спр. 2553, арк. 35.

³⁸ Там само. Арк. 113.

³⁹ АВ РАЦС Радехівського РУЮ, спр. 84, арк. 107.

⁴⁰ ЦДІА України у м. Львові, ф. 201, оп. 4 а, спр. 5068, арк. 75, 90.

⁴¹ Г[рушевський] М. Дитина в звичаях... С. 164.

на нашу думку, така відповідь є надто категоричною. Доказом того, що баби-повитухи переймали досвід одна в одної, може бути запис від 1837 р. про народження сина Василя в сім'ї Кіндрата та Єви Лещуків. Біля імені цього немовляти зазначені імена та прізвища двох повитух – Марії Наконечної і Тетяни Петрик⁴². Остання приймала пологи вперше. Отже можемо припустити, що в даному випадку пологи приймала М. Наконечна, котра була більш досвідченою родопомічницею, інша ж – лише їй допомагала. Протягом цього ж року Т. Петрик прийняла пологи ще у п'яти жінок. Можливо, таких випадків було більше, але у метричну книгу священник вписував ім'я лише більш досвідченої повитухи. На жаль, старожили с. Синькова вже не пам'ятають того, як повитуха починала бабувати. Натомість цікаву інформацію про це повідомила нам Марія Шняк – уродженка с. Мацошина Жовківського району Львівської області: “Ходила до сусіднього села (Сопошина. – *І. Г.*) і в другій повитухи си вчила. Ходила, пологи приймала і вчилася, щоб знати як то... А тоді вже працювала сама”⁴³.

Доказом того, що баби-повитухи передавали свій досвід одна одній, є й інше досить поширене в минулому у досліджуваному нами селі явище: часто повитухою ставала дочка або невістка іншої відбірної баби. Наприклад, пупорізка Параскевія Сенчук (бл. 1782 – 29.09.1860 рр.) бабувала у 1845–1859 рр. За цей період вона прийняла 65 новонароджених. У 1871–1884 рр. її дочка Марія Наконечна прийняла 12 немовлят. Дочка Марії – Софія Кшановська (02.04.1849 – 10.08.1911 рр.) протягом 1891–1910 рр. прийняла 29 дітей. Свекрухою Софії була також повитуха Пелагея Кшановська, котра протягом 1869–1875 рр. прийняла 17 новонароджених.

Крім певних знань і практичного досвіду (масажі, компреси з навару льону, розтирання маслом, вигрівання у гарячому зерні), кожна пупорізка мала оволодіти всією сукупністю традиційних обрядових дій, певними молитвами, замовляннями, побажаннями та засобами, які полегшували роди. “Тому треба бабі не спроста бути бабою і знати, що робить”⁴⁴. “Досвід і майстерність доброї бабки вимірюється не стільки знанням акушерської справи – у цьому відношенні бабка стоїть ні трохи не вище будь-якої іншої жінки, котра кілька разів народжувала – скільки повнотою знань всякого роду необхідних прикмет і обрядів”⁴⁵. “У нас спочиває поліжництво майже виключно в руках сільських баб-повитух, які звичайно більше шкодять, як допомагають, бо не мають найменшого фахового образования, а весь спосіб лічення переймають від інших баб, з якими мали самі діло, коли родили. Сільська повитуха пильнує лише, щоб усі обряди були доховані; усе інше для неї незнане”⁴⁶.

⁴² ЦДІА України у м. Львові, ф. 201, оп. 4 а, спр. 5067, арк. 15.

⁴³ Зап. 07.03.2005 р. у с. Синьків Радехівського р-ну Львівської обл. від Шняк Марії Григорівни, 1939 р. народж. (народилась і проживає у с. Мацошині Жовківського р-ну Львівської обл., дівоче прізвище Кравець).

⁴⁴ Г[рушевський] М. Дитина в звичаях... С. 175.

⁴⁵ Малинка А. Родины и крестины... С. 256.

⁴⁶ Там само. С. 15.

“А звичаї, що їй казати, як у хату увійти, що робить на родах, родинах, молитвуванні, христінах і по христінах, це все вона знає, бо бачила, як у неї ще другі бабували”⁴⁷.

У науковій літературі домінує думка про те, що сільські жінки ставали “не апробованими” повитухами приблизно у віці 45 років, який уже виключав дітонародження. Великим соромом для баби-родопомічниці було народити власну дитину: ціле село сміється з того, а дитину прозивають “бабинцем”. У зв’язку з цим навіть після припинення менструації жінки деякий час не наважуються ставати повитухами⁴⁸. У публікації Хрисанфа Ящуржинського зазначається, що “в баби-повитухи ідуть жінки літ під 50”⁴⁹. Архівні матеріали засвідчують, що у с. Синькові баби-самоучки починали приймати пологи у віці 40–50 і більше років (див. *додаток № 2*). Якщо ж жінка була вдовою, то вона могла починати бабувати раніше, не боячись, що у неї народиться власне немовля. Тому часто траплялися випадки, коли селянки ставали повитухами після смерті чоловіка (наприклад, Олена Лукашук, Теофіла Загурська). М. Грушевський так описує процес набуття жінкою статусу повитухи: “А покликать її вперше можуть тоді, як не має де тії баби, що перше бабувала, а другі або далеко[,] або й тих, де не має, особливо влітку. То тоді мати зве, яку нападе найблизчу стару бабу, яка дома буде. І от тоді вже та й почне скрізь бабувати, бо її не боятимуться кликати, коли вона вже де бабувала благополучно. От далі, далі, вона набираєть ся потерухи і робить ся вже записною бабою”⁵⁰.

Водночас автор не може погодитися з тим, що селяни кликали будь-яку сільську бабу приймати пологи у своїх дружин, оскільки до кандидаток у пупорізки існували певні вимоги. Зокрема, ними ставали ті жінки, котрі обов’язково самі народжували, тобто мали певний досвід, були чесними, бо вважалося, що ця прикмета переходить на немовлят, заможними та щедрими, щоб могли добре частувати⁵¹. За свою працю вони сподівалися на пошану від людей, спасіння після смерті, бо займалися боговгодним ділом. Очікували пупорізки і певну матеріальну винагороду – невелику суму грошей чи продукти харчування. Загалом винагорода за їх допомогу залежала від майнового становища рідних та хресних батьків дитини. Ганна Гончарик, дочка синьківської баби-повитухи Марії Йопик, згадала про те, що одного разу, коли її мати приймала пологи в дуже бідної жінки, в якій не було навіть тканини, щоб загорнути немовля, то вона використала для цього свою запаску. Г. Гончарик також зазначила, що часто за свою роботу повитуха, крім подяки, більше нічого не отримувала⁵².

⁴⁷ Г[рушевський] М. Дитина в звичаях... С. 165.

⁴⁸ Малинка А. Родины и крестины... С. 256.

⁴⁹ Ящуржинский Х. Поверья и обрядности... С. 76.

⁵⁰ Г[рушевський] М. Дитина в звичаях... С. 164–165.

⁵¹ Малинка А. Родины и крестины... С. 256.

⁵² Зап. 07. 02. 2004 р. у с. Синьків Радехівського р-ну Львівської обл. від Гончарик Ганни Антонівни, 1923 р. народж. (дівоче прізвище Йопик).

Спершу початкуючі родопомічниці приймали по одній-дві дитини щороку протягом декількох років, а відтак – більшу кількість немовлят. До середини ХІХ ст. загальна чисельність повитух, котрі приймали пологи у досліджуваному селі, становила 2–5 осіб, а в другій половині ХІХ – першій половині ХХ ст. – 5–10 осіб (див. *додаток № 1*). Загалом, на нашу думку, кількість родопомічниць у різних селах могла бути різною, залежала вона передусім від чисельності мешканців.

Серед усіх повитух можна виділити чотири групи.

Група перша. Так звані “основні” пупорізки, котрих було одночасно одна-дві. Протягом певного періоду вони приймали найбільшу кількість немовлят. Це були переважно “не апробовані” повитухи, спорадично “апробовані”. Прикладом сказаного може бути Марія Шеремета, котра займалася народним акушерством у 1878–1895 рр. і прийняла 117 немовлят. У перші шість років своєї праці вона заледве приймала одну дитину на рік. Однак протягом наступних 11 років вона приймала майже по 10 немовлят щороку. За три місяці до смерті вона прийняла ще чотирьох новонароджених, останнє з яких – за півмісяця до відходу у потойбічний світ (див. *додаток № 1–3*).

За рік основна повитуха могла прийняти різну кількість немовлят. Це залежало насамперед від загальної кількості новонароджених у селі, яка постійно коливалася. Особливо рівень народжуваності падав у роки війн та епідемій (див. *додаток № 1*). У зв’язку з цим основна повитуха впродовж року могла прийняти від 5–10 до 15–20 немовлят. Найбільше дітей (25) за один рік прийняла відбірна баба Тетяна Новосад у 1934 р.⁵³ Це єдиний випадок, коли одна повитуха прийняла всіх немовлят, котрі народилися протягом року у с. Синьків та присілку Діброва.

Група друга. Баби-самоучки, котрі приймали по одній-дві дитини щороку або одну на декілька років протягом усього або майже всього періоду заняття родопомічництвом. Лише незначна їх частина згодом ставала основними повитухами. Скажімо, Горпина Новосад протягом 1898–1928 рр. прийняла лише 20 дітей, тобто в середньому по двоє немовлят за кожних три роки. Натомість Пелагея Шеремета впродовж 1873–1899 рр. прийняла аж 50 новонароджених (див. *додаток № 2, 4*).

Група третя. “Не апробовані” пупорізки зі сусідніх сіл, котрі з певних причин запрошували місцеві селяни. Такі випадки траплялися майже кожного року. У 1835–1942 рр. вони прийняли 65 немовлят (3,2 % від загальної кількості новонароджених)⁵⁴. Щоправда, серед них значну частину становили ті немовлята, котрі народилися у присілку Діброва всередині ХІХ ст., коли тут ще не було місцевих повитух. У зв’язку з цим часто у тутешніх жінок пологи

⁵³ АВ РАЦС Радехівського РУЮ, спр. 4, арк. 54–157 зв.; спр. 2, арк. 339.

⁵⁴ Підраховано за: АВ РАЦС Радехівського РУЮ, спр. 84, арк. 5–9 зв., 10, 16 зв., 17, 18, 23, 24, 26, 27, 29, 35, 35 зв., 39 зв., 42 зв., 72 зв., 90, 100, 104 зв., 107 зв., 109 зв., 112, 116, 117, 119, 161 зв.; ЦДА України у м. Львові, ф. 201, оп. 4 а, спр. 5067, 5068; ф. 618, оп. 2, спр. 432, арк. 65; спр. 2553, арк. 146, 161, 168.

приймали пупорізки зі сусіднього с. Волиці Барилівської або з присілка Корчівки (відстань до цих населених пунктів була, приблизно, такою ж, як і до Синькова).

Група четверта. “Апробовані” повитухи зі сусідніх сіл або з м. Радехова, яких запрошували переважно багаті селяни, священники та вчителі. Такі випадки траплялися раз на декілька років. Протягом 1860–1942 рр. вони прийняли 29 немовлят (1,69 % від загальної кількості новонароджених)⁵⁵.

Синьківські відбірні баби інколи також приймали пологи у жінок із сусідніх сіл. Наприклад, 5 липня 1853 р. місцева повитуха Параскевія Сенчук приймала пологи у дружини селянина Івана Яриша з присілка Корчівки⁵⁶.

Сільські баби-повитухи займалися акушерством переважно аж до смерті (П. Сенчук, О. Лукашук, О. Гарнух, Є. Семпович) або до тих пір, поки дозволяв їм це робити стан їхнього здоров'я: “До старості, доки здужала”⁵⁷. Більшість повитух бабувала до віку 60–70-років (див. *додаток № 2*). Лише одного разу у записах про смерть відбірної баби вказано, що вона була повитухою. Зокрема, записуючи про смерть Олени Лукашевської (Лукашук, Лукашевич), котра померла 22 лютого 1892 р., синьківський парох о. Іван Мартинюк-Лотоцький зазначив: “Helena vidua post p[rovidi] d[omini] Constantinum Lukaszewski vel Lukaszewicz obstetrix non approbata in Sienkow” (“Олена вдова після у[покоєння] п[ана] Костянтина Лукашевського або Лукашевич[,] повитуха не випробувана у Сенькові”)⁵⁸.

Окремої уваги заслуговує ситуація у присілку Діброві, який належав до синьківської громади та парафії. У 1835–1860-х рр. тут не було власної баби-повитухи, тому пологи у місцевих жінок приймали повитухи зі сусідніх населених пунктів – сіл Синькова, Волиці Барилівської та хутора Корчівки. Зі синьківських відбірних бабів тоді найчастіше запрошували Тетяну Якубичиху, Марію Наконечну та Параскевію Сенчук, а зі с. Волиці Барилівської – Тетяну Карп'юк. Першою місцевою повитухою була українка Пелагея – дружина поляка Миколая Кшановського. Вона бабувала у 1869–1875 рр. і прийняла 17 немовлят, із котрих двоє померло протягом першого місяця життя. Серед дібровських пупорізків, котрі були після Пелагеї Кшановської, потрібно відзначити Марію Новосад, Анну Тарнову, Софію Кшановську та Горпину Новосад (див. *додаток № 2*). Наприклад, українка С. Кшановська (02.04.1849 – 10.08.1911 рр.), дружина поляка Михайла Кшановського, прийняла протягом 1891–1910 рр. 29 немовлят, одне з котрих померло у чотирьохденному віці. Її матір'ю та бабою по матері були, як уже згадувалося, відповідно М. Наконечна та П. Сенчук, а свекрухою – П. Кшановська. Тут потрібно відзначити ще два моменти: по-перше, дібровські

⁵⁵ Підраховано за: АВ РАЦС Радехівського РУЮ, спр. 1, арк. 450; спр. 2, арк. 174, 265, 319, 361; спр. 84, арк. 40, 43, 51, 53, 69 зв., 99 зв., 107, 111 зв., 141, 147, 148–149 зв.; ЦДДА України у м. Львові, ф. 201, оп. 4 а, спр. 5068, арк. 75, 90; ф. 618, оп. 2, спр. 2553, арк. 65, 89, 180.

⁵⁶ ЦДДА України у м. Львові, ф. 201, оп. 4 а, спр. 5068, арк. 25 зв.

⁵⁷ Зап. 07. 03. 2005 р. у с. Синьків Радехівського р-ну Львівської обл. від Тарнової Євгенії Іванівни, 1928 р. народж.

⁵⁸ АВ РАЦС Радехівського РУЮ, спр. 84, арк. 298.

баби-повитухи приймали пологи у жінок не лише у цьому присілку, а й у с. Синькові; по-друге, дібровським жінкам і надалі допомагали народжувати повитухи зі сусідніх сіл.

Як зазначав Федір Вовк, за народною традицією, баба-повитуха, котра приймала пологи у жінки, не могла бути її родичкою⁵⁹. Водночас зафіксовані М. Грушевським етнографічні матеріали засвідчують, що повитуха могла приймати пологи також у своїх дочок, невісток та далеких родичок. Більше того, часто перших немовлят вона приймала саме у родичок⁶⁰. Відповідні відомості підтверджують польові етнографічні матеріали, зафіксовані нами у с. Синькові⁶¹, а також записи у метричних книгах зі с. Синькова: 2 квітня 1849 р. баба-повитуха П. Сенчук прийняла пологи у своєї дочки Марії⁶²; у 1910 р. та 1913 р. повитуха Ксенія Шостак (дівоче прізвище Пилипчук) зі сусіднього с. Куликова приймала пологи у своєї дочки Євдокії, котра переселилася до Синькова як невістка⁶³; пупорізка Розалія Гавор тричі приймала пологи у своєї дочки Агнеси Мацюк, котра згодом також стала повитухою⁶⁴.

Траплялися випадки, коли мати, яка не була родопомічницею, приймала позашлюбне немовля у своєї дочки. Наприклад, у 1866 р. Текля Поліщук прийняла позашлюбну дівчинку у своєї дочки Марії, але роди пройшли дуже важко і наступного дня поліжниця померла⁶⁵.

Проте не завжди баба-повитуха приймала пологи у своєї дочки, невістки чи внучки. Траплялися випадки, що запрошували іншу повитуху. Наприклад, 25 вересня 1857 р. Анастасія Мельник-Лотоцька, онучка згаданої вище П. Сенчук, котра вже бабувала, народила сина Корнелія. Однак пологи у неї приймала інша баба-повитуха – Агнеса Семечко⁶⁶.

За свідченнями інформаторів, селяни часто запрошували одних і тих же відбірних бабів, щоб вони приймали пологи в їхніх дружин⁶⁷. Однак інколи селянин запрошував й іншу повитуху, наприклад, у зв'язку зі смертю або поганим станом здоров'я традиційної пупорізки. Скажімо, дружина Івана Семечко Агнеса народила протягом 1853–1863 рр. п'ятьох синів, котрих прийняла одна пупорізка – раніше згадана А. Мацюк⁶⁸. Дружина Онуфрія Гарнуха Олена впродовж 1862–

⁵⁹ Вовк Хв. Етнографічні особливості українського народу // Вовк. Хв. Студії з української етнографії та антропології. Київ, 1995. С. 192.

⁶⁰ [Грушевський] М. Дитина в звичаях... С. 164.

⁶¹ Зап. 07. 03. 2005 р. у с. Синьків Радехівського р-ну Львівської обл. від Тарнової Євгенії Іванівни, 1928 р. народж.; Шостака Василя Івановича, 1935 р. народж.

⁶² ЦДІА України у м. Львові, ф. 201, оп. 4 а, спр. 5067, арк. 72.

⁶³ АВ РАЦС Радехівського РУЮ, спр. 84, арк. 109 зв., 116.

⁶⁴ ЦДІА України у м. Львові, ф. 618, оп. 2, спр. 432, арк. 42, 65; спр. 433, арк. 21.

⁶⁵ АВ РАЦС Радехівського РУЮ, спр. 84, арк. 2, 271.

⁶⁶ ЦДІА України у м. Львові, ф. 201, оп. 4 а, спр. 5067, ар. 53 зв.

⁶⁷ Зап. 05. 03. 2005 р. у с. Синькові Радехівського р-ну Львівської обл. від Шостака Василя Івановича, 1935 р. народж.

⁶⁸ ЦДІА України у м. Львові, ф. 201, оп. 4 а, спр. 5067, арк. 24, 53 зв., 57 зв., 83, 98 зв.

1876 рр. народила шістьох немовлят: перших чотирьох прийняла А. Мацюк, а двох останніх – відповідно П. Шеремета та Ю. Гуменюк. Причиною цього було те, що через свій вік Агнеса тоді вже не бабувала⁶⁹.

Після народження місцевий священик хрестив дитину у церкві або, спорадично, у будинку батьків. Цей обряд відбувався того самого дня, коли народилося немовля, або ж через декілька днів. У більшості випадків немовля хрестили в день його народження, оскільки батьки “боялися нехрищеної дитини тримати, щоб де не вмерла”⁷⁰.

Однак траплялося, що немовля народжувалося кволим, і тоді родопомічниця сама охрещувала таку дитину свяченою водою. Наприклад, 17 вересня 1897 р. дружина Антона Матіящука Анна народила кволу дівчинку. Повитуха Теофіла Загурська, котра приймала пологи, сама охрестила немовля. Дівчинці дали ім’я Марія, але через декілька хвилин вона померла⁷¹.

Звичайно, не в усіх випадках кволі діти помирали. Так, 28 лютого 1904 р. дружина Михайла Гарнуха Юстина народила кволого хлопчика. Баба-повитуха Олена Гарнух охрестила немовля свяченою водою. Йому дали ім’я Іван. Однак хлопчик вижив і вже 6 березня обряд миропомазання провів місцевий парох Іван Мартинюк-Лотоцький⁷².

Загалом у метричних книгах с. Синькова зафіксовано 15 випадків охрещення пупорізкою кволих немовлят і два випадки охрещення дитини свяченою водою батьком або матір’ю. З цих 17 немовлят 15 померли через декілька хвилин чи годин після народження; двоє дітей прожили довше і були миропомазані священиком. Одне з них померло через 12 днів після народження⁷³.

На увагу заслуговує і те, що місцеві повитухи приймали пологи в українок, польок та німкенів. Це пояснюється тим, що серед синьківських родопомічниць були українки (П. Сенчук, О. Лукашук, М. Шеремета, О. Гарнух, Є. Семпович) і полячки (Р. Гавор, А. Мацюк, Т. Загурська, А. Семечко) (див. *додаток № 2*). До речі, А. Семечко (дівоче прізвище Чорна) вийшла заміж за українця Івана Семечка. Своїх п’ятьох синів вони охрестили у греко-католицькому обряді, до якого належав батько. Натомість повитуха Єва Семпович (дівоче прізвище Василюк), українка за походженням, вийшла заміж за поляка Йосифа Семповича. Загалом той факт, що одні й ті ж родопомічниці приймали пологи у жінок різної національності (зокрема, польки в українок, а українки у польок) наштотує на думку про те, що прийняття пологів у жінок було одним із способів етнокультурного обміну та взаємозв’язків між представниками цих народів.

⁶⁹ ЦДІА України у м. Львові, ф. 201, оп. 4 а, спр. 5068, арк. 90; АВ РАЦС Радеківського РУЮ, спр. 84, арк. 1, 6, 9, 14 зв., 19.

⁷⁰ Зап. 05. 03. 2005 р. у с. Синьків Радеківського р-ну Львівської обл. від Шостака Василя Івановича, 1935 р. народж.

⁷¹ АВ РАЦС Радеківського РУЮ, спр. 84, арк. 64 зв., 304 зв.

⁷² Там само. Арк. 86 зв.

⁷³ ЦДІА України у м. Львові, ф. 618, оп. 2, спр. 2554, арк. 15, 18.

Що стосується того, чи одні й ті ж баби-повитухи приймали пологи як у бідних, так і в багатих селянок, а також у дружин вчителів і священників, то частково відповідь на це питання вже була озвучена раніше, зокрема йшлося про те, що багатші мешканці села, особливо мельники, вчителі та священники запрошували апробованих повитух, тоді як у всіх інших селян переважно бабували місцеві не випробувані повитухи. Однак це не означає, що у дружин місцевих парохів пологи завжди приймали запрошені пупорізки. Зокрема, 24 жовтня 1867 р. місцева повитуха А. Мащок приймала пологи в Марії – дружини синьківського священника Юліана Давидовича⁷⁴.

У середині ХХ ст. на західноукраїнських землях замість традиційних бабів-повитух радянські органи влади почали призначати акушерок зі спеціальною освітою. Вони були вихідцями переважно зі східних областей України чи з інших регіонів СРСР. Спершу, поки не створили спеціальних фельдшерсько-акушерських пунктів, акушерки приймали пологи у домівках породіль⁷⁵. Проте ще протягом декількох років їм допомагали сільські баби-повитухи. Зокрема, у с. Синькові таку допомогу молодій акушерці, котра тут проживала, надавала місцева відбірна баба Марія Йопик⁷⁶.

Отже, підведемо загальні підсумки:

1. Приблизно з 1820 р. у метричних книгах біля імені немовляти почали записувати ім'я та прізвище повитухи, котра його приймала, хоч для цього не було відведено спеціальної графи. Можливо, у цьому випадку священники виконували відповідне доручення церковної чи австрійської державної влади.

2. У с. Синькові баби-самоучки починали приймати пологи у віці 40–50 і навіть більше років. Якщо ж жінка була вдовою, то вона починала бабувати значно раніше. Акушерством баби-повитухи займалися фактично аж до смерті.

3. Всі повитухи, котрі приймали пологи у жінок на досліджуваній території у ХІХ – першій половині ХХ ст., згідно зі записами у метричних книгах, поділялися на “апробованих” і “не апробованих”. Перші з них закінчували спеціальні курси з акушерства, інші були самоучками або переймали досвід у старших сільських повитух.

4. Повитухою часто ставала дочка або невістка відбіркової баби.

5. Повитуха могла приймати пологи у своїх дочок та інших рідних жіночої статі.

6. Селянин запрошував приймати пологи у його дружини одну й ту саму повитуху. Цей звичай порушували лише тоді, якщо вона помирала або через свій вік чи стан здоров'я не могла більше займатися родопомічною діяльністю.

⁷⁴ АВ РАЦС Радеківського РУЮ, спр. 84, арк. 3 зв.

⁷⁵ Зап. 07. 03. 2005 р. у с. Синьків Радеківського р-ну Львівської обл. від Тарнової Євгенії Іванівни, 1928 р. народж.

⁷⁶ Зап. 07. 02. 2004 р. у с. Синьків Радеківського р-ну Львівської обл. від Гончарик Ганни Антонівни, 1923 р. народж.

7. Кволе немовля баба-повитуха охрещувала свяченою водою сама. Якщо ж дитина виживала, то священник проводив над нею лише обряд миропомазання.

8. У дослідженому селі одночасно були одна-дві основні та ще 5–10 інших повитух. Загалом чисельність пупорізок залежала від кількості мешканців у селі. У невеликих присілках могло і не бути місцевих пупорізок.

9. Серед усіх повитух, котрі приймали пологи у жінок с. Синькова та присілка Діброви, автор виділив чотири групи: Першу групу родопомічниць становили одна-дві “основні” пупорізки, котрі протягом певного періоду приймали найбільшу кількість немовлят. Другу групу повитух становили баби-самоучки, котрі займалися родопомічною діяльністю протягом усього або майже всього періоду бабування і приймали по 1–2 дитини щороку або ж одне немовля на декілька років. Лише незначна їх частина згодом ставала основними повитухами. Третя група – “не апробовані” пупорізки зі сусідніх сіл, котрих через певні причини запрошували місцеві селяни. Четверту групу родопомічниць становили “апробовані” повитухи зі сусідніх сіл чи з м. Радехова.

10. Серед сільських бабів-повитух були як українки, так і полячки, котрі приймали пологи у селянок різної національності. Цей фактор сприяв взаємообміну української та польської за походженням традиційної культури.

Зведена таблиця показників кількості бабів-повитух, котрі приймали пологи у жінок у с. Синькові та присілку Діброві впродовж 1881–1914 рр.⁷⁷

Роки	К-сть новона-роджених	Загальна к-сть повитух	Чужі повитухи	Професійні повитухи	Повитухи, котрі прийняли найбільшу кількість дітей протягом одного року
1881	32	8	2	1	О. Лукашук – 15; А. Семечко – 6
1882	29	11	1		О. Лукашук – 10; А. Семечко – 6
1883	28	7			О. Лукашук – 13; А. Семечко – 8
1884	34	10	1		О. Лукашук – 17; М. Шеремета – 5
1885	24	6			О. Лукашук – 9; М. Шеремета – 8
1886	25	6	1		О. Лукашук – 9; М. Шеремета – 9
1887	38	8	2	1	О. Лукашук – 18; М. Шеремета – 9
1888	22	5	1	1	О. Лукашук – 10; М. Шеремета – 8
1889	30	5			О. Лукашук – 13; М. Шеремета – 12
1890	19	4			М. Шеремета – 10; О. Лукашук – 6
1891	29	5			М. Шеремета – 12; О. Лукашук – 7
1892	20	8	1	1	М. Шеремета – 9
1893	28	8			М. Шеремета – 18
1894	16	5			М. Шеремета – 8
1895	20	8			М. Шеремета – 4; Ф. Білінська – 4
1896	31	6			О. Гарнук – 9; Ф. Білінська – 7
1897	18	4			Т. Загурська – 8; О. Гарнук – 4
1898	27	5			Т. Загурська – 18; О. Гарнук – 5
1899	22	6			Т. Загурська – 9; О. Гарнук – 6
1900	31	6	1	1	Т. Загурська – 17; О. Гарнук – 8
1901	22	4			Т. Загурська – 13; О. Гарнук – 4
1902	28	4			Т. Загурська – 16; О. Гарнук – 10
1903	20	5			Т. Загурська – 8; О. Гарнук – 6
1904	28	6			О. Гарнук – 15; Т. Загурська – 6
1905	21	7	2		Т. Загурська – 11; О. Гарнук – 5
1906	24	8			Т. Загурська – 9; О. Гарнук – 8
1907	28	12	2	1	О. Гарнук – 10; Т. Загурська – 5
1908	23	8	1		О. Гарнук – 10; Т. Загурська – 5
1909	30	9	2	1	Т. Загурська – 10; О. Гарнук – 9
1910	25	10	2		О. Гарнук – 10
1911	24	7	2	1	О. Гарнук – 10; Т. Загурська – 8
1912	27	7			О. Гарнук – 9; Т. Загурська – 7
1913	18	9	2		О. Гарнук – 5; Т. Загурська – 4
1914	21	8	1		Т. Загурська – 10; О. Гарнук – 4

⁷⁷ Підраховано за: АВ РАЦС Радехівського РУЮ, спр. 1, арк. 3, 35, 36, 64, 91, 111, 143, 164, 165, 188, 189, 215, 249, 250, 297, 331, 348, 365, 366; спр. 84, арк. 29–49, 51–73, 76–78, 82, 82 зв., 86–87 зв., 90–91 зв., 94–95 зв., 98–100, 104–120; ЦДІА України у м. Львові, ф. 618, оп. 2, спр. 2553, арк. 180, 188, 197; спр. 2554, арк. 4, 15, 25, 34, 43, 52, 61, 70, 82, 93, 107, 122, 135, 154, 168, 178.

Зведена таблиця часових (хронологічних) та інших характеристик родопомічної діяльності повитух зі с. Синькова та присілка Діброви⁷⁸

№ п/п	Ім'я, прізвище повитухи	Роки життя	Вік, прогном якого бувала повитуха	Роки, в яких була повитухою	Роки, в яких прийняла найбільшу кількість дітей	Загальна кількість	Прийняла останні пологи перед смертю	Віросповідання
1	Т. Якубцичиха			1829-1842	1835-1842	52		
2	Р. Гавор			1827-1840	1835-1837	15		рим.-кат.
3	П. Сенчук	бл.1782-29.04.1860	63-77	1845-1859	1845-1853	65	за 6 міс.	гр.-кат.
4	А. Мацюк	нар. бл.1813-	38-64	1851-1877	1852-1872	218		рим.-кат.
5	А. Семечко	бл.1828-01.10.1898	46-57	1874-1885	1878-1883	59	за 13 рр.	рим.-кат.
6	О. Лукацук	бл.1829-22.02.1892	45-62	1874-1891	1879-1891	141	за 2 міс.	гр.-кат.
7	М. Шеремета	бл.1835-05.04.1895	43-60	1878-1895	1884-1895	117	за 0,5 міс.	гр.-кат.
8	Т. Загурська	бл.1841-15.11.1926	54-81	1895-1923	1896-1919	203	за 2,5 р.	рим.-кат.
9	О. Гарнух	бл.1841-29.08.1917	44-75	1885-1916	1896-1916	174	за 6 міс.	гр.-кат.
10	Є. Семпович	14.03.1849-28.10.1928	61-79	1910-1928	1920-1927	72	перед смертю	гр.-кат.
11	Т. Новосад			1907-1941	1929-1937	148		
12	П. Шеремета	17.05.1824-12.07.1902	49-75	1873-1899		50	за 3 р.	гр.-кат.
13	Г. Новосад			1898-1928		20		
14	Т. Єнджейовська	19.01.1855-18.05.1929	45-73	1900-1928		40	за 1 р.	гр.-кат.
15	С. Кшановська	02.04.1849-10.08.1911	42-61	1891-1910		29	за 1 р.	гр.-кат.

⁷⁸ Підраховано за: АВ РАЦС Радеківського РУЮ, спр. 1, арк. 3, 35, 36, 64, 91, 111, 143, 164, 165, 188, 189, 215, 249, 250, 297, 331, 348, 365, 366, 450, 508, 523; спр. 2, арк. 7-9, 37, 62, 63, 92, 93, 114, 123, 136, 174, 175, 204, 232, 265, 295, 318, 319, 339, 361, 389, 404, 405; спр. 84, арк. 1-19, 22-49, 51-73, 76-78, 82, 82 зв., 86-87 зв., 90-91 зв., 94-95 зв., 98-100, 104-128, 130-172 зв., 298, 335, 352, 353; ЦДІА України у м. Львові, ф. 201, оп. 4 а, спр. 5067, арк. 3, 3 зв., 8, 15, 15 зв., 16, 21, 21 зв., 26, 26 зв., 33, 33 зв., 36, 36 зв., 50, 50 зв., 60, 60 зв., 63, 63 зв., 72, 72 зв.; спр. 5068, арк. 3, 3 зв., 11, 11 зв., 21, 21 зв., 24, 24 зв., 34, 34 зв., 43, 43 зв., 53, 53 зв., 54, 57, 57 зв., 58, 66, 66 зв., 67, 75, 75 зв., 76, 83, 83 зв., 90, 90 зв., 91, 98, 98 зв., 99, 105, 105 зв., 106; ф. 618, оп. 2, спр. 431, арк. 5, 16, 34, 49; спр. 432, арк. 4, 42, 65; спр. 433, арк. 2, 12, 21, 37, 48; спр. 434, арк. 4 зв., 14 зв., 26, 46 зв., 57 зв., 71 зв.; спр. 2553, арк. 5, 24, 47, 65, 89, 113, 134, 146, 168, 180, 188, 197; спр. 2554, арк. 4, 15, 25, 34, 43, 52, 61, 70, 82, 93, 107, 122, 135, 147, 154, 168, 177, 178.

**Особова картка повитухи Марії Лаврентіївни Шеремети
(дівоче прізвище Палійчук), українки, греко-католички,
не апробованої (бл. 1835 – 05. 04. 1895)⁷⁹**

Рік	Прийняла дітей	Стать		Серед них померли			Охрестила кволикх дітей	Мати померла під час пологів
		Хл.	Дівч.	Під час пологів	Протягом першої доби життя	Протягом першого року життя*		
1878	1	1	0					
1879	1	1	0					
1880	1	1	0					
1881	0	0	0					
1882	1	0	1					
1883	1	0	1					
1884	5	2	3					
1885	8	3	5					
1886	9	6	3		1	2	1	
1887	9	3	6			1		
1888	8	6	2					
1889	12	5	7			1		
1890	10	6	4					
1891	12	9	3		1	4		
1892	9	4	5					
1893	18	8	10		1	4	1	
1894	8	5	3		1	2		
1895	4	4	0			1		
Разом	117	64	53		4	15	2	

⁷⁹ Підраховано за: АВ РАЦС Радеківського РУЮ, спр. 84, арк. 25 зв., 27 зв., 33 зв., 35, 36–37 зв., 39–42, 45, 45 зв., 46 зв.–49, 51, 51 зв., 53–58; ЦДІА України у м. Львові, ф. 618, оп. 2, спр. 2553, арк. 152, 158; спр. 2554, арк. 4, 25, 34, 43, 52, 61, 70, 82, 93.

* До числа дітей, котрі померли протягом першого року життя, відносимо і тих, коті померли протягом першої доби після народження.

**Особова картка повитухи Пелагеї Василівни Шеремети
(дівоче прізвище Гуменюк), українки, греко-католички,
не апробованої (17. 05. 1824 – 12. 08. 1902)⁸¹**

Рік	Прийняла дітей	Стать		Серед них померли			Охрестила кволик дітей	Мати померла під час пологів
		Хл.	Дівч.	Під час пологів	Протягом першої доби життя	Протягом першого року життя		
1873	1	0	1					
1874	3	2	1					
1875	2	2	0					
1876	3	2	1					
1877	1	1	0					
1878	2	1	1					
1879	4	3	1					
1880	2	1	1					
1881	5	4	1					
1882	1	1	0					
1883	1	1	0					
1884	2	1	1					
1885	0	0	0					
1886	0	0	0					
1887	3	2	1					
1888	1	1	0					
1889	2	2	0					
1890	2	1	1					
1891	3	1	2					
1892	1	0	1					
1893	1	1	0					
1894	2	1	1					
1895	0	0	0					
1896	6	2	4			1		
1897	0	0	0					
1898	0	0	0					
1899	2	0	2			1		
Разом	50	30	20			2		

⁸¹ Підраховано за: АВ РАЦС Радеківського РУЮ, спр. 84, арк. 12 зв., 14, 14 зв., 16 зв., 17, 18, 18 зв., 22 зв., 23 зв.-26, 27, 29, 29 зв., 30, 31 зв., 33, 36 зв., 41, 41 зв., 42, 43, 45 зв., 46, 48 зв., 49, 51 зв., 55, 56, 60 зв., 61, 62, 67, 67 зв.; ЦДІА України у м. Львові, ф. 201, оп. 4 а, спр. 5068, арк. 11.